

УДК 070:[654.19+004.738.5]:811.161.2'276.6'373.45(=111)

**ЗАУВАГИ ПРО ВЖИВАННЯ ТЕРМІНІВ-АНГЛІЦИЗМІВ
У МЕДІЙНОМУ НАУКОВОМУ ДИСКУРСІ**

Наталія Михайличенко

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
кафедра радіомовлення і телебачення,
вул. Генерала Чупринки, 49, м. Львів, Україна, 79014
тел.: (032) 239 40 30
e-mail: myhajlychenko@ukr.net*

Порушено проблему запозичених з англійської мови термінів, що проникли в сучасну українську журналістську термінну систему і є загрозою унікальності та самобутності української терміносистеми. Проаналізовано деякі журналістські терміни з погляду шляхів запозичення, етимології, семантики та милозвучності. Зроблено спробу підібрати милозвучні відповідники українською мовою.

Ключові слова: термін, запозичення, англіцизм, медійна термінна лексика.

DOI <http://dx.doi.org/10.30970/vpl.2108.68.8898>

Постановка проблеми. На початку ХХІ сторіччя слова англійського походження стали вагомою частиною активної лексики української мови. Часто вони не тільки позначають нові явища, предмети, поняття суспільного та культурного життя, а й витісняють самобутні українські лексеми з тим самим або близьким значенням. Це спричинено тим, що англійська сьогодні – міжнародна мова, мова великих теле- і радіокомпаній, світової мережі Інтернет, багатьох газет і журналів. Термінну систему сучасних засобів масової інформації також поповнили англіцизми (слова, їхні окремі значення, вислови тощо, які запозичено чи скальковано з англійської мови, а також утворено за її словотвірними тенденціями). Інтенсивне проникнення англіцизмів у журналістську термінну лексику зумовлене сучасними глобалізаційними процесами та швидким розвитком інформаційних технологій.

Актуальність дослідження визначена потребою аналізу нових термінів-англіцизмів, що швидкими темпами проникають у журналістську термінну лексику, порушуючи самобутність української літературної мови. Саме таких наукових праць не вистачає сьогодні.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Українські мовознавці переважно звертають увагу на інтенсивне проникнення запозичень у нашу мову. Зокрема: 1) вивчають вплив нової англійської лексики на систему української мови та визначення тенденцій інтеграції запозичень у фонетичну, лексичну, словотворчу та граматичну системи української мови [6, с. 106]; 2) розглядають проблему збереження мовної унікальності [3], для прикладу: О. Дьолог говорить про досвід європейських країн щодо збереження мовної самобутності – це зокрема стосується Франції та Польщі, де цілеспрямовано змагаються з експансією англомовного впливу й засиллям англіцизмів у засобах масової інформації, намагаючись розвивати власну мовну наукову

терміносистему. Класичним прикладом цього є заборона Міністерства народної освіти використовувати у французьких офіційних державних документах англіцизм *e-mail*, якому відповідає власне французьке *courier électronique* (у перекладі з французької – *електронна пошта*) [3]; 3) досліджують виникнення нових мовних явищ, пов'язаних із проникненням запозичень у мову, зокрема йдеться про виникнення слів-дублетів (*ofic* – *контора*), небажаних омонімів (*шейк* у значенні “танок” та “коктейль”), штампів-варваризмів (*no comment*) [4: 164]; 4) розглядають проблему адаптації, зокрема терміна *медійний* у сфері журналістикознавства, а також деякі правописні проблеми, пов'язані з адаптацією журналістських термінів [1].

Мовознавці наводять приклади бездумного вживання англійських найменувань навіть тоді, коли для них зовсім не важко знайти точні українські відповідники (наприклад, *піплетрія* від англ. *people* “люди” і *метро* “вимірюю” замість українського *опитування*). Більшість науковців уважає, що вживання значної кількості іншомовних слів у тексті (усному, писемному чи мультимедійному) призводить до втрати мовної унікальності, позбавляє ознак національного мислення та мовлення. Запозичення доцільні лише тоді, коли мова не має власного лексичного засобу.

Мета статті – проаналізувати приклади нових медійних термінів, запозичених з англійської мови, визначити основні проблеми сучасної медійної термінології та можливі шляхи їхнього вирішення.

Розгляд етимології, шляхів запозичення, чинників милозвучності/немилозвучності, пошуку українських відповідників до новомедійних термінів, запозичених з англійської мови, визначають **новизну** пропонованої розвідки та її **наукове значення**.

Викладення основного матеріалу. На сьогодні мова засобів масової інформації, як особливий різновид мови і мовлення, є основним джерелом української літературної мови. Саме ЗМІ найчастіше залучають до української мови нові слова, варіанти слів, граматичні форми та значну кількість запозичень. Йдеться як про загальноновживану, так і про термінну журналістикознавчу лексику. Добре розвинуті терміносистеми з глибокою галузевою диференціацією є одним з важливих показників рівня розвитку літературної мови. Робота над українською медійною термінологією поки що не скоординована, функціонують невинновдані варіанти (*новинний текст/новинарний текст*), невмотивовані кальки (*зйомка*), засилля англіцизмів, різнобій у написанні (*медіаграмотність/медіа-грамотність*), проблеми морфологічної адаптації (*працюю в медіа/працюю в медіях*) [1: 271].

Засилля англіцизмів, очевидно, пов'язане з проникненням в українську журналістику західних стандартів, моделей поведінки та мислення, нових форм, понять, особливо таких, що виникли разом з зародженням мережевої журналістики. Слушно зауважує Р. Зорівчак: “Будь-яке слово рідної мови безпідставно замінити незрозумілим, немилозвучним набором букв не має права ніхто, а тим паче журналіст, головне завдання якого – в тому, щоб плекати рідне слово і не бути глухим до нього” [5: 29].

У підручнику “Уроки з журналістської практики” (автори: М. Недопитанський, М. Карась, В. Ільченко) один із підрозділів книги названо: “**Бекграунд: різновиди і правила подачі**”. Слово **бекграунд** походить від англійського **background** “тло”, “задній план” – первісно це інформаційний матеріал, який надає потрібні відомості про спеціалізацію роботи певної організації, її продукцію та послуги, історію створення та розвитку. Може бути доповненням до прес-релізу [7: 12]. В українській журналістиці бекграунд – це новина, яка не належить до найважливіших чи сенсаційних, і її подають, щоб заповнити

хронометраж радіо-, телепрограми чи підверстку в періодичній пресі. У західній журналістиці бекграундом називають підбір матеріалів, які створюють інформаційне тло для суспільно важливої новини, тобто тут бекграунд подає відомості про джерело проблеми, її передісторію, розвиток, роз'яснення та коментарі. Слово *бекграунд* важке для вимови. Це зумовлено незвичним для української мови збігом приголосних *кр*, що під час мовлення спрощується до *[r:p]* (*кр* стає одним довгим дзвінком), а глухий *к* переходить у *г* під впливом наступного дзвінкого *г*.

Ще один приклад. На сайті “Телекритики” розміщене інтерв'ю з Костянтином Дупаком за 2009 рік: “Новий **нюзрум** на Першому національному – ера новітніх інформаційних технологій”. **Ньюзрум** – від англійського *Newsroom* – це поєднання англійських слів *news* “новини” і *room* “приміщення” – приміщення, в якому журналісти (репортери, редактори, продюсери) разом з іншими співробітниками засобу масової інформації збирають і опрацьовують інформацію, щоб підготувати новини для газет, радіо, телебачення чи інтернет-видань [7: 178]. В Україні ньюзруми почали з'являтися від середини 1990-х років переважно на телебаченні і радіо разом з виникненням недержавних ЗМІ, які орієнтувалися на західні стандарти організації праці. На практиці маємо різні варіанти написання цього слова: *нюзрум*, *нюосрум*, *нюоз-рум*, *нюос-рум*. За тим самим зразком в українську мову проникли й інші запозичення з початковим компонентом *нюоз-*: *нюозмейкер* (українською вживають *новинар*), *нюозмейкінг* (підготовка новин), *нюоз-реліз* (випуск новин) тощо.

Одна з тем бакалаврського дослідження в ЛНУ імені І. Франка звучала: “**Стрім журналістика і виклики сучасності** (на прикладі подій Майдану 2013-2014 років)”. Слово **стрім** походить від англійського *stream* “потік”. Його називають потоковим мультимедіа (від англійського *stream media*) – безперервне мультимедіа; пряма відеотрансляція (іноді буває і текстова) [8]. В Україні жанр *стріму* став популярним під час подій Революції Гідності. Тоді завдяки йому свою першу численну аудиторію отримало Громадське ТБ. Журналісти “*стрімили*” постійно, тому аудиторія видання знала, що відбувається в гарячих точках на центральних вулицях столиці. Під час Євромайдану стрім-трансляції постійно вели інтернет-телеканали “Еспресо TV”, “Громадське ТБ”, “Spilno.TV”, Ukrstream.tv, “Радіо Свобода”, “Аронєць live”. Англіцизм *стрім* став твірною основою для низки інших слів: *стрімер* (той, хто веде відеопотік; первісно “стрічковий накопичувач”), *стрімінг* (потокове мультимедіа), *мейнстрім* (основний відеопотік) тощо. Часто через незнання орфографії іншомовних слів трапляється ще один варіант написання цього слова – *стрім*, відповідно: *стрімити*, *стрімер*, *стрімінг* (згідно з українським правописом, в іншомовних словах після *д*, *т*, *з*, *с*, *ц*, *ж*, *ч*, *ш*, *р* потрібно писати *и*). З проникненням цього англіцизму в українській мові виникли й омоніми: *стрім*¹ “те саме, що стримування” і *стрім*² “пряма відеотрансляція”.

Часто вживаним у науковому дискурсі ХХІ сторіччя стало й слово **сторителінг**: пор.: “*Структура мультимедійного сторителінгу* (на прикладі *лонгріду*)” (підрозділ монографії за загальною редакцією В. Е. Шевченко “*Кросмедіа: контент, технології, перспективи*”); “**Сторителінг: мова нових медій**” – дисципліна на вибір студента ЛНУ імені І. Франка. Слово **сторителінг** походить від англійського *storytelling* “розповідь історій”. Основне завдання журналістського сторителінгу – не лише інформувати, а й зацікавити читача (глядача, слухача) [8]. Насправді досвід сторителінгу не є новим. Люди в давнину користувались цим прийомом (пор. казки Братів Грімм). Цей досвід перейняли й журналісти. Його успішно випробував Девід Армстронг, голова міжнародної компанії

Armstrong International. Розробляючи свій метод, Девід Армстронг взяв до уваги відомий психологічний чинник: історії більш виразні, захоплюючі, цікаві і легше асоціюються з особистим досвідом, ніж правила або директиви. Вони краще запам'ятовуються, їм надають більшого значення, та їх вплив на поведінку людей сильніший. Написання цього англіцизму не вноормовано: пор. *сторітеллінг, сторітеллінг, сторітелінг* тощо. На нашу думку, в українській мові є простіші й милозвучніші відповідники: *розповідь, оповідь, притча* тощо. Подібним за значенням (а дехто навіть й ототожнює ці слова) є нове запозичення **лонгрид**, що походить від англійського *Long-form journalism* – жанр журналістики, якому притаманний великий обсяг контенту, що може досягати обсягу роману. У лонгридах широко застосовують мультимедійний контент, переважно користуються художнім літературним стилем. Витоками лонгридів вважають американські статті Нової журналістики, які друкували великі видання, зокрема The New York Times. У західній практиці існує таке явище, як Longform journalism (лонгформ). На протигагу сучасній журналістиці, яка тягнє до коротких форм статей, лонгформ перебуває між “традиційною” статтею і новелою. Він часто приймає форму творчо переробленої літератури non-fiction або текстів нарративної журналістики. Саме нарративна журналістика – першоджерело, база для появи нового формату.

На початку XXI століття в Україні став поширеним один із засобів протидії маніпуляціям та фальші в публічних заявах політичних осіб, який називають **фактчекінгом**: пор. “*Фактчек як інструмент протидії маніпуляціям та фейкам. Методика впровадження в навчання*” (так звучала назва семінару, організованого в рамках проекту “Посилення громадського контролю в регіонах України II” у квітні 2018 року у Львові). Слово **фактчекінг** походить від англійського *Fact checking*, що дослівно перекладаємо “перевірка фактів”. Один з напрямків журналістики контролю спрямований на виявлення невідповідностей між фактами та реальністю. Немилозвучність цього терміна зумовлена складністю його вимови, що за законами української мови потрібно передавати так: [факч:е'к'інг]. Наявність чотирьох глухих звуків та збіг приголосних утруднюють вимову цього запозичення. У текстах журналістів-практиків та теоретиків трапляються й різні способи написання терміна – разом та через дефіс: *фактчекінг, факт-чекінг*.

“*Фідбек у вищій освіті: як створити якісний зворотній (!) зв'язок*” – назва статті А. Нуржинської (Киево-Могилянська академія); “*Як правильно давати фідбек високої якості*” – назва статті блогера С. Карпенко. Слово **фідбек** походить від англійського *feedback* “зворотний зв'язок”. Це зворотна реакція, думка аудиторії або редактора про матеріал журналіста. Отримавши фідбек, журналіст наступного разу враховує помилки й побажання, зробивши матеріал кращим [8]. Не забуваймо, що точним відповідником цього немилосзвучного слова є українське *відгук*, де переважають дзвінки.

Висновки. На основі проаналізованих термінів-англіцизмів, що проникли в журналістикознавчу термінологію, можна зробити деякі висновки: 1) такі запозичення приходять усно-писемним шляхом; 2) англіцизми проникають в медію терміносистему разом з поняттями, формами подання, стандартами західної журналістики; 3) у таких запозиченнях не завжди дотримані норми милозвучності; 4) до них можна підібрати українські відповідники. Не варто повністю заперечувати вживання англійських термінів. Вважаємо, вони потрібні для: 1) уникнення повторів у науковому чи публіцистичному тексті; 2) знання міжнародних термінів, щоб глибше вивчати, порівнювати, запозичувати позитивний досвід тощо. Однак непродумане, невиправдане вживання англійських термінів в українській мові, перенасичення ними тексту загрожує самотності власне

української терміносистеми. Тому завдання журналістів-практиків та теоретиків – вдумливо та обережно добирати мовні засоби для вираження світобачення й відображення реальності.

Перспективи використання результатів дослідження вбачаємо у використанні його матеріалів у подальших дослідженнях нових медійних термінів для їхньої систематизації, що дозволить з'ясувати основні тенденції розвитку української медійної термінології та скоординувати роботу над її проблемами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. *Бабенко В.* Адаптація терміна: трансформації та інтерпретації media в українській мові / В. Бабенко, О. Сербенська // Теле- та радіожурналістика. – 2015. – Вип. 14. – С. 270–274.
2. *Дмитровський З.* Термінологія зображальних засобів масової комунікації : довідкове видання / З. Дмитровський. – Львів : Видавничий центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2004. – 216 с.
3. *Дьолог О.С.* Новітні англіцизми – збагачення чи засмічення української мови? / О. С. Дьолог // Вісник Дніпропетровського університету. Серія: Мовознавство. – Т 1. – 2007. – С.90–95.
4. *Заремблук Ю.* Англіцизми в українській мові / Юлія Заремблук // Наука. Освіта. Молодь. – 2016. – С. 163–165.
5. *Зорівчак Р.* «Боліти бодем слова нашого...». Поради мовознавця / Роксолана Зорівчак. – 2-ге вид., доп. і перероб. – Тернопіль: Мандрівець, 2008. – 176 с.
6. *Кордюк О. М.* Сучасні англомовні запозичення / О. М. Кордюк // Перспективи розвитку науки. Подсекція. Языковедение и иностранные языки. – С. 105–107.
7. *Михайлин І. Л.* Словник-довідник: Журналістика. – К. : Академвидав, 2013. – 320 с.
8. Словотвір / [Електронний ресурс]. – Доступ до ресурсу: <https://slovotvir.org.ua/catalog>

REFERENCES

1. *Babenko V.* Adaptatsiia termina: transformatsii ta interpretatsii media v ukrainskii movi / V. Babenko, O. Serbenska // Tele- ta radiozhurnalistyka. – 2015. – Vyp. 14. – S. 270–274.
2. *Dmytrovskiy Z.* Terminolohiia zobrazhalnykh zasobiv masovoi komunikatsii : dovidkove vydannia / Z. Dmytrovskiy. – Lviv : Vydavnychiy tsentr LNU im. Ivana Franka, 2004. – 216 s.
3. *Doloh O.S.* Novitni anhlitsyzmy – zbahachennia chy zasmichennia ukrainskoi movy? / O. S. Doloh // Visnyk Dnipropetrovskoho universytetu. Serii: Movoznavstvo. – T 1. – 2007. – S.90–95.
4. *Zarembluk Yu.* Anhlitsyzmy v ukrainskii movi / Yuliia Zarembluk // Nauka. Osvita. Molod. – 2016. – S. 163–165.
5. *Zorivchak R.* «Bolity bolem slova nashoho...». Porady movoznavtsia / Roksolana Zorivchak. – 2-he vyd., dop. i pererob. – Ternopil: Mandrivets, 2008. – 176 s.
6. *Kordiuk O. M.* Suchasni anhlomovni zapozychennia / O. M. Kordiuk // Perspektivy razvitiya nauki. Podsekciya. Yazykovedenie i inostrannye yazyki. – S. 105–107.
7. *Mykhailyn I. L.* Slovnyk-dovidnyk: Zhurnalistyka. – K. : Akademvydav, 2013. – 320 s.

8. Slovotvir / [Elektronnyi resurs]. <https://slovotvir.org.ua/catalog>

Стаття надійшла до редколегії 28. 04. 2018

доопрацьована 19. 06. 2018

прийнята до друку 06. 08. 2018

COMMENTS ON ENGLISH LOAN TERMS USAGE IN MEDIA SCIENTIFIC DISCOURSE

Natalia Mykhailychenko

*Ivan Franko National University of Lviv,
The Department of radio and television,
Generala Chupryny Str., 49, 79044, Ukraine,
tel.: (032) 239 40 30
e-mail: myhajlychenko@ukr.net*

At the beginning of the XXI century, words of English origin became a significant part of the active vocabulary of the Ukrainian language. Often, they not only denote new phenomena, objects, and concepts of social and cultural life but also displace original Ukrainian lexemes with the same or similar meaning. This is due to the fact that English today is the international language, the language of major television and radio companies, Internet, newspapers, and magazines, etc. The terminology of modern media is also supplemented with Anglicisms (words, their separate meanings, statements, etc., borrowed or adapted from the English language, as well as formed according to its derivational patterns). Intensive penetration of Anglicisms into journalistic terminology is conditioned by modern globalization processes and rapid development of information technologies.

The article deals with the issue of the English loan terms that have penetrated the modern Ukrainian journalist system of terms and become a threat to the uniqueness and originality of the Ukrainian terminology. A few journalistic terms have been analyzed with regard to the ways of borrowing, etymology, semantics, and euphony. An attempt was made to select harmonious equivalents in the Ukrainian language.

An analysis of English loan terms concluded: 1) such borrowings come orally and in written form; 2) Anglicisms penetrate the media terminology along with concepts, forms of representation, and Western journalism standards; 3) in such borrowings, the standards of euphony are not always met; 4) they can be replaced with Ukrainian equivalents. The use of English terms should not be denied completely. They are needed: 1) to avoid repetition in a scientific or journalistic text; 2) for awareness of international terminology in order to further study, compare, and borrow positive experience, etc. However, the unreasoned, unwarranted use of English terms in the Ukrainian language threatens the identity of the Ukrainian terminology itself. Therefore, the task of practical journalists and theoreticians is to carefully select language tools for the world outlook expressing and reality reflection.

Key words: term, borrowing, Anglicism, media term.